

Lokale aanpak van criminele inmenging in de amateursport

Vidar Stevens (Mulier Instituut) en Ronald Nijboer (DSP-groep)

Factsheet 2022/7

Ondermijnende (georganiseerde) misdaad krijgt helaas voet aan wal in de wereld van de amateursport. In maart 2021 lieten Peter Noordanus en collega's zien hoe de onderwereld zich in de afgelopen tien jaar nadrukkelijk is gaan vermengen met de bovenwereld. Ook sportverenigingen, zo bleek uit het rapport, worden door criminele weldoeners gebruikt om geld wit te wassen of als ontmoetingsplaatsen voor criminele netwerken (Noordanus et al., 2021). Noordanus had een duidelijke oproep: investeer in een lokale aanpak van ondermijning die ook sportverenigingen in beeld heeft.

Het Mulier Instituut en DSP-groep voerden de afgelopen periode verschillende onderzoeken uit naar lokale aanpakken van criminele inmenging in de amateursport (zie Bruinsma et al., 2020; Duijvestijn et al., 2020). In deze factsheet presenteren we inzichten op basis van lokale situaties en beschrijven we handelingsperspectieven die een geanonimiseerde gemeente (n=1, >100.000 inwoners) gebruikt om criminele inmenging bij amateursportverenigingen te voorkomen. We baseren ons op uitgebreide gesprekken die we met drie respondenten hebben gevoerd. In dit factsheet kijken we niet naar handelingen of besluitvorming van de lokale veiligheidsdriehoek.

Criminele inmenging in de amateursport

Onder criminele inmenging in de amateursport wordt verstaan: *'...situaties waarbij personen die een link (lijken te) hebben met de georganiseerde misdaad en/of witteboordencriminaliteit, zich een rol of taak hebben kunnen verwerven in een sportvereniging – als bestuurder, vrijwilliger zonder bestuurstaak, betaalde kracht, donateur en/of sponsor – en op die manier invloed kunnen uitoefenen op de normen, waarden, sfeer, beleid en ook de veiligheid van de club, en/of in een positie kunnen komen om crimineel verworven geld in te brengen (geld wit te wassen via de club) of de vereniging te misbruiken bij uitvoering van criminele activiteiten'* (Bruinsma et al., 2020, p.12).

Bij gemeenten is weinig aandacht voor criminele inmenging in de amateursport. Toch heeft één op de acht sportverenigingen in de afgelopen twee jaar te maken gehad met signalen die kunnen wijzen op mogelijke

criminele inmenging (idem, p.30). Dit is ook het geval bij de onderzochte gemeente.

De meeste gevallen van criminele inmenging waar de gemeente mee geconfronteerd wordt hebben te maken met sponsoring. Er zijn verschillende voorbeelden van dubieuze partijen die verenigingen benaderden met een geldbedrag zonder dat zij actief naar buiten wilden treden als sponsor. *'De personen wilden wel geld in de vereniging steken, maar niet met een foto in de gang van de kantine hangen, een logo op het shirt van het eerste elftal of een tribune die hun naam draagt. Zij wilden enkel een bedrag bij de vereniging droppen'*, aldus een respondent.

In een andere casus zocht een vereniging contact met de gemeente. *'Het betrof geld uit Rusland'*, geeft de respondent aan. Voor de verenigingsbestuurder was het een gek gegeven dat een Russische partij uitkomt bij een amateurvereniging in Nederland. De partij uit Rusland wilde gebruik maken van het witwasmechanisme dat clubsponsorship biedt.

Afgelopen jaar was er in de gemeente een sportvereniging waar criminelen actief jonge leden benaderden: *'...ronselen is allicht het verkeerde woord, maar wel echt de jonge leden alvast in hun criminele netwerken trekken en op jonge leeftijd gebruiken voor allerlei criminele klusjes.'* De sportvereniging was een uitermate geschikte recruteringsplaats. Het criminele netwerk richtte zich bewust op kwetsbare jongeren uit de wijk.

Maatwerk op basis van kracht verenigingsbestuurder
Iedere casus vraagt om maatwerk. Dit probeert de gemeente zo goed mogelijk na te streven. In de casus van het Russische geld was er een voorzitter die open kaart speelde met de gemeente. De gemeente gaf gehoor aan deze hulpvraag door de verenigingsbestuurder actief te begeleiden: *'...we hebben hem geholpen met het voorbereiden en stellen van vragen en ook aangegeven dat je als vereniging kan eisen dat de sponsor papieren voorlegt over waar de inkomsten vandaan komen, wat ze met de club willen, wie er aan het bedrijf verbonden is, etc. Vraag echt zoveel mogelijk documenten en stel vooral lastige vragen, zoals waarom kom je bij onze amateurclub, of hoe kom je vanuit jouw hoedanigheid bij onze club...toen was het vanuit de weldoener een stuk minder leuk en in een keer was de interesse wel weg.'*

In de maatwerkaanpak is een belangrijke afweging hoe 'krachtig' de voorzitter of verenigingsbestuurder is die met een hulpvraag aanklopt bij de gemeente. Niet iedere verenigingsbestuurder staat even stevig in zijn of haar schoenen. Bij het tegengaan van criminele inmenging komt er veel op de bestuurders af.

Verder kan de situatie op de vereniging zo ingrijpend veranderd zijn dat het bestuur nauwelijks meer grip heeft op de vereniging. In het ergste geval is het bestuur zelf onderdeel van de criminele activiteiten. Afhankelijk van de draagkracht van de vereniging en de bestuurders besluit de gemeente of zij een actieve rol oppakt of de verenigingsbestuurders vooral vanaf de zijlijn bijstaat.

Bundelen van informatie binnen het gemeentehuis

In de besproken casussen zit de kracht van de aanpak in de goede contacten tussen de verenigingen en de gemeente. Voorzitters van clubs hadden korte lijnen met de sportambtenaren, burgemeester, wethouders en/of gemeenteraadsleden. De gemeente zet momenteel verdere stappen om de interne afstemming in het gemeentehuis te verbeteren. Er is nu vaak nog weinig contact tussen de afdelingen 'Sport' en 'Openbare Veiligheid' over het thema.

De burgemeester stelde daarom tijdens een raadsvergadering: *'Ga op zoek naar de kwetsbare plekken binnen onze organisatie, om te achterhalen waar ondermijningssignalen, zoals bij sportverenigingen, zichtbaar worden en binnenkomen. En bekijk hoe we daar de verschillende collega's die hier mee te maken hebben bij kunnen betrekken.'*

Veel ambtenaren en afdelingen binnen de gemeentelijke organisatie hebben contact met of ontvangen informatie over sportverenigingen. Denk onder meer aan ambtenaren die betrokken zijn bij sportaccommodaties, subsidieverstrekking, vergunningen, sportactivering, duurzaamheid, enzovoort. Al deze ambtenaren zien of ontvangen informatie die iets vertelt over de situatie bij de sportverenigingen. Door deze informatie en signalen te bundelen worden verdachte activiteiten bij sportverenigingen mogelijk sneller zichtbaar.

Momenteel organiseert de gemeente voor ambtenaren bewustwordingssessies over het herkennen van criminele inmenging. Dit moet vroegsignalering bevorderen, zodat de gemeente op basis van eigen informatie en signalen kan ingrijpen wanneer dat nodig is.

Centrale rol stadsmarinier

In de gemeente speelt de stadsmarinier een centrale rol in de ondermijningsaanpak bij sportverenigingen. Deze heeft één voet in de wijk en één voet in het gemeentehuis. Op een normale dag loopt de stadsmarinier veel over straat en gaat deze met bewoners, ondernemers of sportverenigingen in gesprek. Zo krijgt de stadsmarinier zicht op de problemen in de wijk.

Wanneer noodzakelijk legt de stadsmarinier contact met belangrijke partijen uit de wijk om problemen op een sportvereniging op te lossen. Als de casus opgeschaald moet worden, zijn er korte lijnen met het Openbaar Ministerie, de Belastingdienst, het Regionale Informatie- en Expertise Centrum (RIEC) of andere opsporingspartijen die nodig zijn om criminele invloeden op een sportvereniging tegen te gaan.

Een respondent geeft aan: *'...de stadsmarinier is altijd bezig een coalitie te vormen om de boel op te schonen.'* Soms volstaat het om met een aantal partijen uit de wijk de situatie op een sportvereniging *'dood te knuffelen.'* Werkt deze knuffelstrategie niet, dan besluit de stadsmarinier vaak coalities te vormen waarbij de mogelijkheid bestaat om meer maatregelen met verstrekkende gevolgen te nemen.

Maatschappelijke weerbaarheid

De lokale aanpak van ondermijning is sterk afhankelijk van het aantal meldingen dat de gemeente ontvangt. Het aantal meldingen kan weer afhankelijk zijn van het bewustzijn van verenigingsbestuurders of leden: *'hoe minder naïef mensen worden over de mogelijkheden en de strategie van criminelen over inmenging bij sportverenigingen, des te meer signalen en informatie de gemeente zal doorkrijgen. Dit is vaak nog wel een probleem.'*

Een respondent beschrijft dat ze bij een vorige werkgever te maken had met criminelen die probeerden een

ledenvergadering van een sportvereniging te beïnvloeden om een stroman op een bestuurspost te krijgen. De penningmeester van de betreffende vereniging was een notaris. Een notaris is een essentiële schakel voor de criminele keten om opstaloverdrachten geruisloos te laten passeren. De notaris kon goed gebruikt worden voor de aanschaf van een aantal opstallen. Het was dus de strategie van het criminele netwerk om iemand dicht bij de penningmeester te laten komen en hem voor hun *‘...criminele karretje proberen te spannen.’*

De gemeente ziet het als haar taak om bewustwording te vergroten en naïviteit bij mensen weg te nemen. Dit versterkt de maatschappelijke weerbaarheid. Dit kan onder meer via bewustwordingscampagnes. Respondenten verwachten niet dat het aantal meldingen dat de gemeente binnenkrijgt door zulke campagnes snel zal stijgen. Simpelweg omdat mensen die iets zien soms een weloverwogen keuze maken om zaken niet te melden. Of omdat mensen denken dat het een veiligheidsprobleem is en daarmee de verantwoordelijkheid van de politie. Soms weten verenigingsbestuurders heel goed wat er gaande is en wat de gevolgen zijn als zij hun mond opentrekken. *‘Het is daarmee een echte kosten- en batenanalyse die mensen maken, en dat is constant waar wij [als gemeente] tegen strijden om de weegschaal toch onze kant op te laten gaan’,* aldus een respondent.

Om bewustwording verder te vergroten zien respondenten een grotere rol weggelegd voor verenigingsondersteuners en buurtsportcoaches. Die kunnen met bestuurders het gesprek aangaan over inmenging en hoe dit kan worden ingepast in het bredere thema van een veilig sportklimaat. Dit gesprek past in het werk dat zij doen voor het bevorderen van vitale, financieel gezonde en bestuurlijk goed georganiseerde clubs.

Integrale beleidsaanpak

Criminele inmenging bij sportverenigingen levert soms hele ingewikkelde casussen op, waardoor het niet enkel een veiligheidsprobleem is. Bij de ‘ronselcasus’ speelde bijvoorbeeld naast het veiligheidsprobleem een sociaal- en armoedeprobleem. Binnen de gemeentelijke organisatie is dit vaak een lastige kwestie. Respondenten geven aan: *‘ondanks dat we onder één dak zitten, is het wel moeilijk*

om dan met verschillende afdelingen beleid te definiëren en uit te voeren.’

Tijdens de ronselcasus wachtte de afdeling ‘Openbare Veiligheid’ heel lang met ingrijpen. De afdeling ‘Zorg’ had namelijk veel tijd en geld geïnvesteerd in de vertrouwensband met het gezin van een jonge delinquent. Er liepen verschillende hulp- en zorgverleningstrajecten vanuit de gemeente. Het duurt een tijd voor een dergelijke band met de gemeente is opgebouwd, en soms vindt een terugval plaats. Vanuit het zorgdomein is dit een gangbaar proces. Als de afdeling ‘Openbare Veiligheid’ opeens met een repressieve veiligheidsaanpak aan kwam zetten bij het gezin, bestond de kans dat uiteindelijk beide gemeentelijke afdelingen met lege handen zouden staan.

Gemeentelijke afdelingen werken daarom steeds vaker aan een integrale beleidsaanpak. Dit betekent dat ambtenaren samenwerken met collega’s van verschillende beleidsdomeinen. Dit is nog wel een lastig proces, met name als de inhoudelijke experts een andere beleidstaal spreken. Dat is zichtbaar bij kwesties die spelen tussen de afdelingen ‘Openbare Veiligheid’ en ‘Vastgoed’. Zo geeft een respondent aan: *‘als gemeente heb je sportvastgoed, en de afdeling “Vastgoed” wil dat zo snel mogelijk verkopen of aankopen. Dat is wat je doet, even heel zwart-wit gezegd, maar als dan wij van afdeling “Openbare Veiligheid” komen vertellen dat de partij met wie ze in gesprek zijn over sportvastgoed ook politie-antecedenten heeft of omhoog komt in een RIEC-casus, dan vinden ze dat echt verschrikkelijk en frustrant het hun doel.’*

Het vergt volgens de respondenten een complexe, beleidsdomeinoverstijgende aanpak om het gesprek goed te voeren over hoe binnen de gemeente het best integraal gewerkt kan worden. Een veelgebruikt instrument hierbij is de inzet van afdelingsoverstijgende teams, of ad-hoc-teams, die heel nauw samenwerken en achteraf de casuïstiek evalueren om te zien wat van de beleidsaanpak geleerd kan worden.

Eigen maatregelen sportverenigingen

Naast de gemeentelijke inzet worden sportverenigingen gestimuleerd zichzelf weerbaarder maken tegen criminele inmenging. De grootste winst is volgens respondenten te behalen door binnen het bestuur iemand aan te stellen met

een veiligheidsportefuille. Deze bestuurspositie gaat niet alleen over sociale veiligheid (zoals intimidatie, racisme of grensoverschrijdend gedrag), maar ook over hoe men omgaat met inmengings- of ondermijningssignalen. Verenigingen moeten verder heldere beleidsmaatregelen opstellen en naleven. Bijvoorbeeld door sponsoren en donateurs structureel te vragen om een Verklaring Omtrent het Gedrag voor Rechtspersonen (Bruinsma et al., 2020, p.43).

Eén belangrijk aandachtspunt bij verenigingen, dat vaak over het hoofd wordt gezien, is nagaan hoe het bestuur zelf in elkaar zit. Zo geeft een respondent aan: *‘welke personen gaan nu over het geld in de vereniging, of wie hebben contacten met sponsoren of met de gemeente over de subsidies, wie zijn deze personen? Het is belangrijk de referenties van deze personen te checken voordat zij op dergelijke sleutelposities komen, je moet simpelweg je informatiepositie als vereniging op orde hebben.’*

Verder kan de vereniging actief communiceren (via de website) dat het bestuur bij sponsoring alles naloopt. Een respondent geeft aan: *‘dan kunnen criminelen wel de intenties hebben om wit te wassen, te ronselen of hun afzetmarkt van drugs te vergroten, maar bij duidelijke signalen van dat er een hele ballotage of schouwing zal plaatsvinden werp je toch een grote barrière op.’*

Leerpunten voor andere gemeenten

Wat leren we van deze handelingsperspectieven bij de bestudeerde gemeente? Het is aan partijen in het sport- én veiligheidsdomein om gezamenlijk handen en voeten te geven aan het thema criminele inmenging in de amateursport. Dit moet vooral lokaal vorm krijgen, want de sportverenigingen vormen het aangrijpingspunt om stappen te maken in het aanpakken en voorkomen van criminele inmenging.

Een goede lokale aanpak vraagt, naast weerbaarheidsmaatregelen op een sportvereniging, om een samenwerking van de gemeentelijke afdelingen ‘Sport’ en ‘Openbare Veiligheid’. Samen kunnen deze afdelingen verschillende partijen en signalen bij elkaar brengen en wanneer noodzakelijk een gezamenlijke aanpak coördineren en uitvoeren.

Verenigingsondersteuners en buurtsportcoaches kunnen verder een belangrijke rol spelen bij het vergroten van de bewustwording van verenigingsbestuurders door het gesprek aan te gaan over criminele inmenging.

Voor lokale ketenpartners uit de veiligheidsdriehoek (politie, OM, RIEC, FIOD, enz.) ligt er de taak om partijen in de sport bewust te maken van signalen van criminele inmenging en risicofactoren. De Signaal- en Interventiekaart van het Taskforce RIEC Brabant-Zeeland kan hierbij een belangrijke rol spelen.

Als laatste moet het voor verenigingsbestuurders duidelijker worden wie wanneer aan zet is bij het signaleren van criminele inmenging. Stadsmariniers of wijkagenten spelen een belangrijke rol als laagdrempelig aanspreekpunt om de eerste signalen bij verenigingen op te vangen en op te volgen. Deze samenwerkingen moeten gekoesterd en bestendig worden.

Referenties

- Bruinsma, M., Stevens, V., Cremers, R., & Spapens, T. (2020). [Criminele inmenging bij amateursportverenigingen: aard, omvang en handelingsperspectief](#). Bureau Bruinsma/Mulier Instituut/Tilburg University.
- Duijvestijn, P., Piepers, N., Poelman, E., Van Egmond, P., Nauta, O., & Nijboer, R. (2020). [Ondermijningsrisico's in de Gelderse sport in beeld](#). DSP-groep.
- Noordanus, P., Van der Torre, E., Tops, P., & Kester, J. (2021). [Preventie met Gezag](#). RIEC/LIEC.